

Utvecklingen av ekonomiskt bistånd i spåren av covid-19 – faktablad 3

Detta är det tredje faktabladet i vilket Socialstyrelsen följer utvecklingen av ekonomiskt bistånd i spåren av covid-19. Det är delvis en uppföljning av de två tidigare faktabladerna som publicerats under hösten 2020. Arbetslöshet är den vanligaste orsaken till att enskilda individer har försörjningsproblem och behov av ekonomiskt bistånd. Covid-19 har påverkat svensk ekonomi och arbetsmarknad och en högre arbetslöshet kan medföra att fler behöver ekonomiskt bistånd framöver. Utvecklingen följs här genom uppgifter i den preliminära månadsstatistiken över ekonomiskt bistånd.

Högre arbetslöshet kan medföra att fler behöver ekonomiskt bistånd

I Sverige sågs tecken på samhällsspridning av covid-19 i mitten av mars 2020 och flera restriktioner infördes för att minska smittspridningen. Under sommaren avtog smittspridningen men under hösten sågs återigen en ökad smittspridning och ytterligare restriktioner infördes för att begränsa spridningen [1, 2]. Pandemin har påverkat svensk ekonomi och arbetsmarknad och arbetslösheten har ökat. Redan innan covid-19 fanns det dock tecken på avmattning i ekonomin [3].

Behovet av ekonomiskt bistånd påverkas både av strukturella och individuella faktorer, ofta i samverkan. Arbetslöshet är den vanligaste orsaken till att enskilda behöver ekonomiskt bistånd. En högre arbetslöshet kan medföra att fler behöver stöd. Samtidigt har åtgärder vidtagits i spåren av covid-19 som skulle kunna bidra till att ett ökat behov helt eller delvis uteblir, så som tillfälliga förändringar i a-kassans villkor och fler platser på universitet och högskolor [4].

Socialstyrelsen följer utvecklingen av ekonomiskt bistånd genom preliminär månadsstatistik. Behovet av stöd varierar under året och jämförelser görs därför med motsvarande månader föregående år, istället för med föregående månader. Att ha i åtanke är att ett år har passerat mellan jämförelsepunkterna.

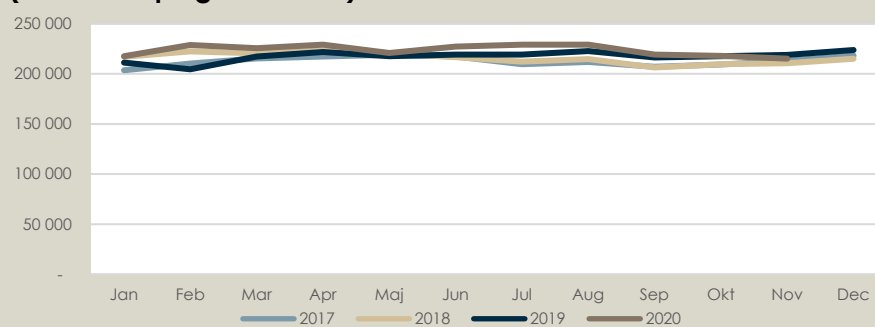
Preliminär månadsstatistik över ekonomiskt bistånd

Syftet med den preliminära månadsstatistiken är att ge ett snabbt underlag till uppföljning och analys av befolkningens behov av bistånd. Den preliminära månadsstatistiken bör tolkas med viss försiktighet. Registret är ett levande register där uppgifter kan uppdateras i efterhand och det finns skillnader mellan den preliminära månadsstatistiken och den officiella årsstatistiken som medför att vissa uppgifter i månadsstatistiken inte är jämförbara med årsstatistiken. Det är även ett större bortfall i den månadsvisa redovisningen. För en beskrivning av skillnader och jämförbarhet, se Socialstyrelsen: [Kvalitetsdeklaration Ekonomiskt bistånd 2020](#)

Förändring i utvecklingen av antalet biståndsmottagare under hösten 2020

I detta faktablad redogörs för utvecklingen av ekonomiskt bistånd under höstmånaderna september, oktober och november 2020. I de tidigare faktabladen har antalet biståndsmottagare varit fler under 2020 i jämförelse med 2019, och fram till och med oktober månad är biståndsmottagarna fortsatt något fler under respektive månad 2020 i jämförelse med motsvarande månad 2019. Men i november månad 2020 är mönstret förändrat och antalet biståndsmottagare är färre i jämförelse med november 2019 (figur 1). Sammantaget ses därför ingen ökning i antalet biståndsmottagare under hösten 2020 utan antalet mottagare per månad är i genomsnitt ungefär i nivå med motsvarande period 2019. Att notera är att samtliga uppgifter i faktabladet och den tillhörande tabellbilagan redovisas på riksnivå, exklusive Linköpings kommun, på grund av bortfall i statistiken¹.

Figur 1. Antal biståndsmottagare, inkl. barn 2017-2020 (exkl. Linköpings kommun)

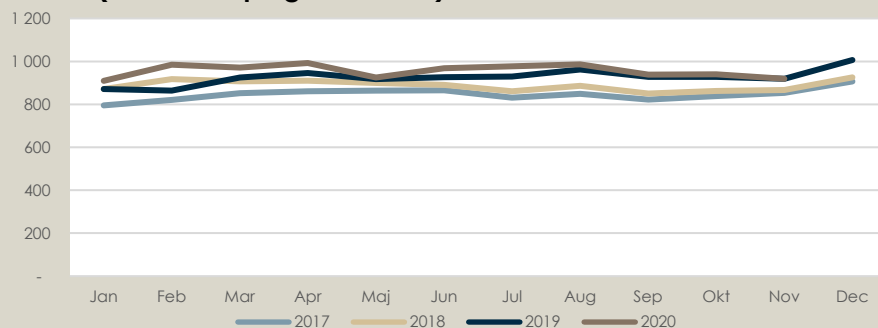
Även sett till utvecklingen av antal biståndshushåll och utbetalt ekonomiskt bistånd har den ökning som noterats under större delen av 2020 mattats av under hösten. Det är dock för tidigt att dra några slutsatser om utvecklingen eftersom det finns en naturlig variation i statistiken mellan månader.

Under hösten var antalet biståndshushåll fortsatt fler än motsvarande period 2019. Antalet biståndshushåll ökade med drygt 1 procent under hösten, vilket i genomsnitt motsvarar knappt 1 700 fler biståndshushåll under respektive höstmånad jämfört med 2019². Inga större förändringar ses i genomsnittsbeloppet per biståndshushåll. Under höstmånaderna fick hushållen i genomsnitt drygt 8 200 kronor per månad, det skiljer sig inte nämnvärt från genomsnittsbeloppet per hushåll hösten 2019. Utbetalt bistånd ökade med knappt 1 procent under hösten 2020 i jämförelse med september, oktober och november 2019 (figur 2).

¹ Faktabladet och tabellbilagan baseras på uppgifter hämtade från statistikdatabasen 2021-01-20. Ingen uppdatering av uppgifterna har gjorts sedan dess. Då registret är ett levande register kan uppgifter ha förändrats sedan uttaget gjordes. I samtliga tidsserier i faktabladet och tabellbilagan har uppgifter för Linköpings kommun exkluderats åren 2017-2020 då kommunen utgör bortfall för juli-november 2020. Det medför ett bortfall varje månad om i genomsnitt (beräknat på årets första fem månader) omkring 5 500 biståndsmottagare, 2 600 hushåll och 24 miljoner kronor utbetalt bistånd.

² I faktabladet avrundas uppgifter till närmsta heltal vid procent och närmsta hundratal vid uppgifter om antal.

Figur 2. Utbetalt ekonomiskt bistånd 2017-2020, miljoner kronor (exkl. Linköpings kommun)

Bland vuxna biståndsmottagare ses inga större förändringar i fördelningen mellan män och kvinnor höstmånaderna 2020 i jämförelse med höstmånaderna 2019, drygt 51 procent är män och knappt 49 procent är kvinnor. Omkring två tredjedelar av de vuxna biståndsmottagarna är utrikes födda och en tredjedel är inrikes födda. Liksom noterats i föregående faktablad har andelen inrikes födda ökat något, och andelen utrikes födda minskat något, i jämförelse med motsvarande period 2019. Minskningen ses främst bland utrikes födda män.

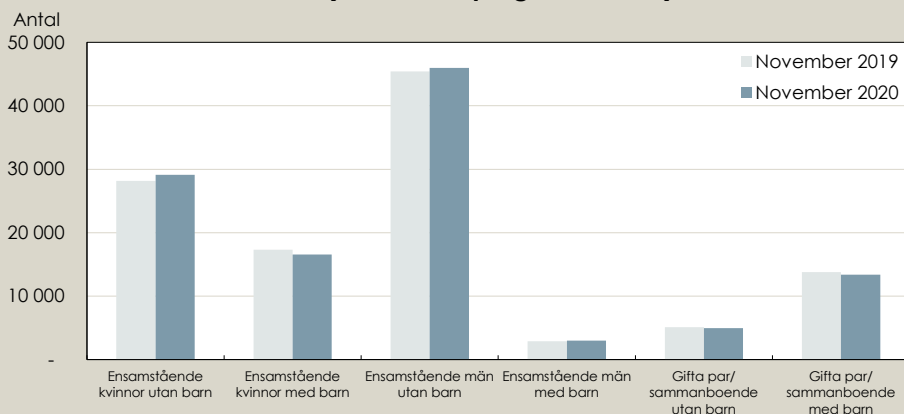
Färre barnfamiljer med ekonomiskt bistånd i november månad

Det kan upplevas motsägelsefullt att antalet biståndsmottagare har minskat, samtidigt som biståndshushållen fortsatt är fler, under november 2020 i jämförelse med november 2019. Minskningen i antal biståndsmottagare som ses i november månad 2020 består huvudsakligen i att det är färre barn som har ekonomiskt bistånd i jämförelse med i november 2019, vilket påverkar det totala antalet biståndsmottagare. Mot bakgrund av att det fortsatt är något fler biståndshushåll i november 2020 jämfört med november 2019, är en förklaring till utvecklingen att det är färre barnfamiljer som har ekonomiskt bistånd, och fler ensamhushåll med ekonomiskt bistånd, i november 2020 jämfört med i november 2019.

Av statistiken framgår att antalet biståndshushåll med barn har minskat med drygt 3 procent, vilket i antal motsvarar drygt 1 100 hushåll, i november 2020 i jämförelse med november 2019. Antalet biståndshushåll utan barn har istället ökat med knappt 2 procent, vilket i antal motsvarar drygt 1 300 hushåll, vid en jämförelse av november 2020 och november 2019 (figur 3).

Även om förändringar i antal vuxna och barn noteras under november 2020 ses dock inga större förändringar bland biståndsmottagarna sett till andelen vuxna och barn med ekonomiskt bistånd. Ungefär två tredjedelar av biståndsmottagarna är vuxna och en tredjedel är barn, det vill säga personer under 18 år.

Figur 3. Antal biståndshushåll, fördelade efter hushållstyp, nov. 2019 och nov. 2020 (exkl. Linköpings kommun)

Fortsatt ingen ökning av ekonomiskt bistånd bland unga vuxna

Unga vuxna har en utsatt position på arbetsmarknaden och vid ekonomisk instabilitet riskerar de arbetslöshet i högre utsträckning än äldre vuxna. I föregående faktablad som avsåg sommarmånaderna sågs ingen ökning i varken andelen eller antalet unga vuxna i åldersgrupperna 18-19 år eller 20-24 år³ med ekonomiskt bistånd, jämfört med motsvarande period föregående år. Inte heller under hösten ses någon ökning i åldersgrupperna, istället noteras en minskning av antalet biståndsmottagare i november 2020 i jämförelse med november 2019.

Minskningen ses främst i antalet biståndsmottagare i åldersgruppen 18-19 år. I gruppen 20-24 år antalet biståndsmottagare ungefär lika många, om än något färre, till antalet än i november 2019. Under hösten var 8 procent av de vuxna biståndsmottagarna 18-19 år, att jämföra med 9 procent under september, oktober och november 2019. Biståndsmottagarna i åldersgruppen 20-24 utgör omkring 11 procent av de vuxna biståndsmottagarna såväl under hösten 2020 som 2019.

Utvecklingen varierar mellan län

Antalet och andelen invånare med ekonomiskt bistånd varierar mellan kommuner. Exempelvis påverkar befolkningssammansättning, arbetsmarknad och befolkningens utbildningsnivå behovet av stöd. Kommuner har drabbats olika hårt av pandemin, såväl sett till smittspridning som ekonomiska konsekvenser. Utöver storstadsregionerna har exempelvis kommuner med gränshandel med Norge och turistkommuner drabbats hårdare av arbetslöshet än riket i genomsnitt [5].

Liksom beskrivits i tidigare faktablad finns en variation i utvecklingen av ekonomiskt bistånd där antalet biståndsmottagare har ökat i vissa län och minskat i andra. Statistiken ger inte möjlighet att isolera effekterna av covid-19 utan visar

³ I åldersgrupperna kan det ingå unga vuxna i åldern 18-20 år som studerar på gymnasiet. I dessa fall är föräldrarna fortfarande försörjningspliktiga och de gymnasiestuderande unga vuxna inkluderas i föräldrarnas eller föräldrarnas biståndshushåll. Unga vuxna 21 år eller äldre räknas däremot som egna biståndshushåll, även om de bor kvar hemma.

utvecklingen av ekonomiskt bistånd i dess helhet. Sett till antal vuxna biståndsmottagare är det 8 län som har fler biståndsmottagare och 12 län som har färre biståndsmottagare i november 2020 jämfört med november 2019⁴. Förändringen i antal mottagare varierar från drygt 9 procent fler mottagare i Kronobergs län, till drygt 8 procent färre biståndsmottagare i Västerbottens län.

Fortfarande en större andel vuxna som behöver stöd på grund av arbetslöshet

Arbetsförmedlingen beskriver att arbetslösheten har stabiliserats hösten 2020 men att den ökade smittspridningen av covid-19 har dämpat återhämtningen som inleddes under sommaren. Konkurrensen på arbetsmarknaden uppges även ha ökat vilket leder till en svårare situation för dem som redan innan krisen var arbetslösa [6]. Därtill noteras en ökning i antalet långtidsarbetslösa, det vill säga personer som har varit inskrivna arbetslösa i tolv månader eller mer. Än fler arbetslösa beskrivs riskera långtidsarbetslöshet då tiden i arbetslöshet ökar [7].

Anledningen till att en enskild behöver ekonomiskt bistånd anges som försörjningshinder. I tidigare faktablad uppmärksammades att andelen biståndsmottagare som behöver ekonomiskt bistånd på grund av arbetslöshet hade ökat något i juni månad 2020, i jämförelse med juni månad 2019. Samma mönster sågs vid en jämförelse av augusti månad och även vid en jämförelse av november månad 2020 och november månad 2019 kvarstår mönstret. I november hade omkring 54 procent av de vuxna biståndsmottagarna arbetslöshet som försörjningshinder, att jämföra med 51 procent av de vuxna biståndstagarna i november 2019.

Arbetslöshet⁵ är det vanligaste försörjningshindret, det näst vanligaste är sociala skäl⁶ och det tredje vanligaste är sjukdom och ohälsa⁷. Därutöver finns ett antal övriga hinder för försörjning⁸. Bland dem som har arbetslöshet som försörjningshinder i november månad 2020 har såväl antal män som antal kvinnor ökat i jämförelse med november månad 2019. Den största ökningen ses bland män, omkring 2 300 fler män hade arbetslöshet som försörjningshinder i november 2020 jämfört med i november 2019. Ökningen bland kvinnor är ungefär hälften så stor sett till antal, knappt 1 200 fler kvinnor hade arbetslöshet som försörjningshinder i november 2020 i jämförelse med november 2019.

Antalet biståndsmottagare med det näst vanligaste försörjningshindret sociala skäl har minskat något för både kvinnor och män i november 2020 i jämförelse

⁴ Uppgifter för Östergötlands län redovisas inte på grund av att Linköpings kommun utgör bortfall.

⁵ Arbetslösa samt arbetslösa med etableringsersättning.

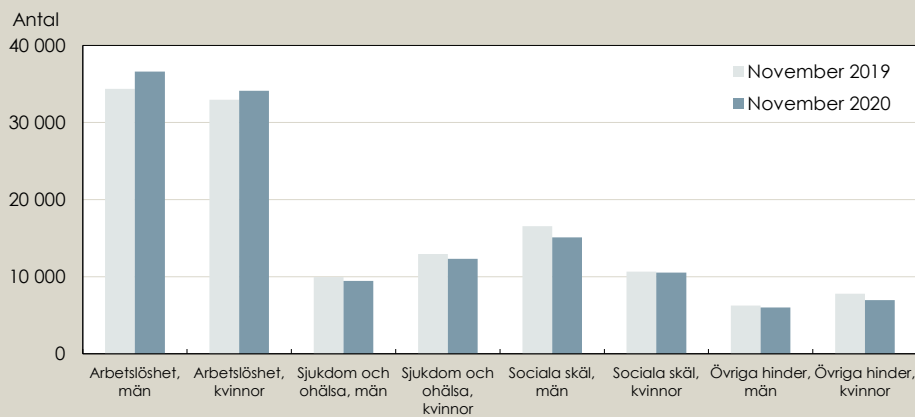
⁶ Försörjningshinder av sociala skäl innebär att en person för närvarande inte omedelbart står till arbetsmarknadens förfogande på grund av att socialtjänsten bedömer att personen har nedsatt arbetsförmåga eller att dennes arbetsförmåga inte är klarlagd. Det kan röra sig om behov av ytterligare utredning av arbetsförmåga, arbetsträning, social eller medicinsk rehabilitering innan ett arbete kan bli aktuellt. Det kan också avse en person som för närvarande är förhindrad att arbeta på grund av familjeskäl eller en ungdom 18-20 år där socialtjänsten övertagit föräldrarnas försörjningsansvar för att denne ska få möjlighet att avsluta sina gymnasiestudier. I figur 4 inkluderas även dem med försörjningshinder ensamkommande ungdom, 18-20 år gymnasiestuderande, i "sociala skäl".

⁷ Sjukskrivna med läkarutlåtande och personer med varaktigt nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom.

⁸ Några exempel är otillräcklig pension/väntar på pension; otillräcklig föräldrapenning/väntar på föräldrapenning och arbetar heltid eller deltid med otillräcklig inkomst/väntar på inkomst. För en fullständig beskrivning av försörjningshinder se Socialstyrelsen: *Instruktion för registrering av ekonomiskt bistånd: För handläggare av och ansvariga för ekonomiskt bistånd*. 2017. I figur 4 ingår även dem där uppgift om försörjningshinder saknas i "övriga hinder".

med november 2019, detsamma gäller för det tredje vanligaste försörjningshindret sjukdom och ohälsa (figur 4).

Figur 4. Vanligaste kategorierna av försörjningshinder för biståndsmottagare* 18+ år, totalt och för män och kvinnor, nov. 2019 och nov. 2020 (exkl. Linköpings kommun)

*Biståndsmottagare som är 18 år eller äldre och är registrerad som sökande eller medsökande.

Långa väntetider hos a-kassorna kan medföra tillfälligt behov av stöd

I spåren av covid-19 har många a-kassor fått fler ärenden att handlägga. Det stora ärendantalet har bidragit till långa handläggningstider hos en del a-kassor och att arbetslösa har behövt vänta länge på ersättning, i vissa fall upp till fem månader. Antalet ansökningar om ersättning hos a-kassorna är till och med november 2020 fler än under motsvarande period 2019 [8, 9]. Långa väntetider kan innebära att personer behöver ekonomiskt bistånd till dess att ersättning erhålls.

Inom försörjningshindrskategorin arbetslöshet ingår biståndsmottagare som är arbetslösa och väntar på ersättning⁹, exempelvis från a-kassan. Det rör sig dock om ett relativt litet antal personer. Under 2020 var antalet biståndstagare med försörjningshindret färre under det första halvåret i jämförelse med motsvarande period 2019 men från och med juli månad är antalet mottagare som är arbetslösa och väntar på ersättning fler än under motsvarande period 2019. I november 2020 har drygt 1 800 personer försörjningshindret arbetslös och väntar på ersättning. Det är omkring 300 personer fler i jämförelse med november 2019 och motsvarar en ökning om 22 procent. Socialstyrelsen har inte undersökt om ökningen beror på längre väntetider hos a-kassorna, men konstaterar att det fortsatt rör sig om ett relativt litet antal biståndstagare.

⁹ Den ersättning/stöd som avses här är arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, utvecklingsersättning etc. För mer information se Socialstyrelsen: *Instruktion för registrering av ekonomiskt bistånd: För handläggare av och ansvariga för ekonomiskt bistånd*. 2017.

Svår situation på arbetsmarknaden kan öka risken för långvarigt biståndsbehov

Sammanfattningsvis ses fram till och med oktober månad en ökning av antalet biståndsmottagare i jämförelse med motsvarande period 2019. I november 2020 förefaller mönstret förändrat och ingen ökning i antalet biståndstagare ses längre, istället är antalet biståndsmottagare färre än i november 2019. Ökningen av antalet biståndstagare som sågs under större delen av 2020 började som tidigare beskrivits under 2019. Socialstyrelsen har inte undersökt vad ökningen beror på, men noterar att den började redan innan det fanns en allmän smittspridning och restriktioner kopplade till pandemin i Sverige, ökningen kan således inte enbart förklaras av covid-19.

En möjlig förklaring till att ingen stor ökning av biståndsmottagare ses under 2020, trots en högre arbetslöshet, är att det finns en viss fördröjning i tid där behov av ekonomiskt bistånd inte omedelbart uppstår vid arbetslöshet eller ändrad inkomst. Möjlighet att få ekonomiskt bistånd finns också i regel först när egna tillgångar är förbrukade och andra bidrag och ersättningar som den enskilde kan ha rätt till har sökts. En annan möjlig förklaring är att vidtagna åtgärder så som tillfälliga ändringar i a-kassans villkor, fler arbetsmarknadspolitiska insatser och ett ökat antal studieplatser, gör att fler kan få sin försörjning tillgodosedd på annat sätt. Kommuner beskriver att dessa åtgärder är viktiga för att på kort sikt dämpa behovet av ekonomiskt bistånd. Flera kommuner har även vidtagit egna åtgärder, så som fler platser på vuxenutbildningar och fler kommunala sommarjobb för unga [10].

I såväl detta som i tidigare faktablad noteras att en större andel vuxna biståndstagare behöver stöd på grund av arbetslöshet. Pandemins effekter på arbetsmarknaden kan påverka i flera år framöver och hur arbetsmarknaden kommer att utvecklas är osäkert [11]. Socialstyrelsen ser en risk för att en svårare situation på arbetsmarknaden kan bidra till att fler behöver stöd en längre period då det kan bli svårare att återinträda på arbetsmarknaden. Att arbetslösa som är i behov av ekonomiskt bistånd får tillgång till stöd och insatser är viktigt, inte minst för att minska risken för att fastna i ett långvarigt biståndstagande. Det är också viktigt att samverkan mellan aktörer fungerar. I intervjuer som Vård- och omsorgsanalys har gjort med kommuner framgår att utmaningar som sedan tidigare fanns i samverkan mellan socialtjänsten och Arbetsförmedlingen har förstärkts under pandemin, och det finns en oro för att problemen ökar om pandemin leder till att fler blir långtidsarbetslösa och hamnar i långvarigt biståndstagande [12].

Hur behovet av ekonomiskt bistånd utvecklas framöver beror på en rad faktorer och Socialstyrelsen kommer fortsatt att följa utvecklingen.

Ekonomiskt bistånd

Ekonomiskt bistånd består av två delar; försörjningsstöd och stöd till livsföringen i övrigt. Försörjningsstöd ska täcka den löpande försörjningen och avser skäligena kostnader för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, barn- och ungdomsförsäkring, hygien samt dagstidning och telefon (riksnorm 2020), samt boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och a-kassa. I livsföringen i övrigt ingår andra nödvändiga utgifter vid sidan av försörjningen, exempelvis kostnader för barnomsorg, sjukvård, medicin och tandvård.

Referenser

1. Folkhälsomyndigheten. *Flera tecken på samhällsspridning av covid-19 i Sverige*. 2020. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/mars/flera-tecken-pa-samhallsspridning-av-covid-19-i-sverige/>
2. Folkhälsomyndigheten. *Nationella allmänna råd och rekommendationer för att minska spridningen av covid-19*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittskydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/skyddadig-och-andra/rekommendationer-for-att-minska-spridningen-av-covid-19/>
3. Arbetsförmedlingen. *Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2019: Prognos för arbetsmarknaden 2019-2021*. 2019. Arbetsförmedlingen analys 2019:13.
4. Regeringskansliet. *För anställda och arbetssökande med anledning av Covid-19*. u.å. <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-arbete-med-anledning-av-nya-coronaviruset/for-anstallda-och-arbetsso-kande-med-anledning-av-covid-19/>
5. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. *Under rådande omständigheter: Konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ- och familjeomsorg*. Rapport 2021:1.
6. Arbetsförmedlingen. *Stabilare arbetsmarknad men återhämtningen blir mer utdragen*. Pressmeddelande den 16 december 2020. <https://arbetsfor-medlingen.se/om-oss/press/pressmeddelanden?id=63211C0FB1A05C7C>
7. Arbetsförmedlingen. *Fler riskerar långtidsarbetslöshet*. Pressmeddelande den 11 november 2020. <https://arbetsfor-medlingen.se/om-oss/press/pressmeddelanden?id=FDDBA15A39B07D3BC>
8. Sveriges radio. *Lång väntan för a-kassa – upp till fem månader*. Publicerad 7 november 2020. <https://sverigesradio.se/artikel/7591969>
9. Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen. *Veckostatistik v.51*. 2020. <https://iaf.se/globalassets/statistik/veckostatistik/veckostatistik-vecka-51.pdf>
10. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. *Under rådande omständigheter: Konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ- och familjeomsorg*. Rapport 2021:1.

11. Arbetsförmedlingen. *Stabilare arbetsmarknad men återhämtningen blir mer utdragen*. Pressmeddelande den 16 december 2020. <https://arbetsformedlingen.se/om-oss/press/pressmeddelanden?id=63211C0FB1A05C7C>
12. Myndigheten för vård- och omsorgsanalys. *Under rådande omständigheter: Konsekvenser av covid-19 för socialtjänstens individ- och familjeomsorg*. Rapport 2021:1.

Mer information

Du hittar fler tabeller i tabellbilagan som finns här:

<https://www.socialstyrelsen.se/coronavirus-covid-19/socialstyrelsens-roll-och-uppdrag/analys-och-utveckling/>

För dig som vill göra egna sökningar i statistikdatabasen:

www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/statistikdatabasen/

Kontakt:

Anna Maria Karlsson

Telefon: 075-247 30 00

E-post: Anna-Maria.Karlsson@socialstyrelsen.se

Hans Schwarz (frågor om statistik)

Telefon: 075-247 30 00

E-post: Hans.Schwarz@socialstyrelsen.se

Samira Aqil (sakkunnig)

Telefon: 075-247 30 00

E-post: Samira.Aqil@socialstyrelsen.se